

Tigrovec Anton Rutar in moč domoljubja (1)

Na Primorskem imamo dejavno društvo z nekoliko dolgim imenom: Društvo za negovanje rodoljubnih tradicij organizacije TIGR Primorske. S skrbjo za zgodovinski spomin si prizadeva gojiti tudi primorska domoljubna čustva.

V skoraj desetletnem obstoju je razvil obširno dejavnost, ki precej odmeva predvsem na Primorskem. Glasove in dejanja vnetih društvenih funkcionarjev in članov je zaznati tudi v širšem prostoru - tja do najvišjih slovenskih političnih vrhov.

Eno od pomembnih področij društvenega delovanja je tudi izdajanje publikacij, s katerimi poskuša vsestransko osvetliti dejavnost narodnoobrambne organizacije TIGR, njene vidnejše osebnosti in tudi delovanje po posameznih območjih in krajih.

Društveno glasilo *Primorski rodoljub* poleg predstavitev društvenih dejavnosti namenja precej prostora tudi različnim zgodovinopisnim prispevkom. Glede na razmema kratek čas obstoja društva je kar zajetno tudi število drugih publikacij z zgodovinsko tematiko. Zadnje delo, ki ga tu predstavljamo, pa je najboljše izmed doslej izdanih.

Dr. Mira Cencič se z veliko vne- mo posveča raziskovanju delovanja tigrovske organizacije in je s tega področja pred tem objavila še dve obsežnejši deli: *TIGR - Slovenci pod Italijo in TIGR na okopih v boju za narodni obstoj. Kras in Vipavska dolina* (Zbirka Premiki, Mladinska knjiga, Ljubljana 1997); *Profesor Ivan Rudolf - narodni buditelj, Maistrov borec, tigrovec, organizator prekomorcev v Afriki* (Društvo za negovanje rodoljubnih tradicij organizacije TIGR Primorske, 1998) - soavtor Jurij Rosa .

Njeno zadnje obsežno delo pod naslovom *Moč domoljubja - biografija o tigrovcu Antonu Rutarju* (Koper 2002, 276 strani) je posvečeno monografski predstavitvi lika enega vodilnih tigrovcev Antona Rutarja, po rodu iz majhne vasi Žadrg na Tolminskem (1901-1996).

Opisana sta njegov rojstni kraj in družinsko okolje, obiskovanje osnovne šole in doživljanje razmer v zaledju soške fronte v prvi svetovni vojni do italijanske zasedbe. Precej prostora je namenjenega njegovemu izobraževanju za učiteljski poklic in služenju vojaščine v letih 1919-1923 ter učiteljskemu službovanju na majhnih primorskih podeželskih šolah v letih 1923-1928. Ob ostrejši raznarodovalni politiki italijanskih oblasti je dozorevala njegova narodna zavest, ob zavzetem sodelovanju z drugimi osebami podobnega mišljenja pa sta se krepili narodnoobrambna dejavnost ter upor proti italijanskemu fašističnemu redu. Ko je to gibanje prehajalo v ilegalo, je ustanavljal in povezoval tigrovske celice. Ta dejavnost ni ostala skrita fašističnim oblastem, ki so ga kazensko premestile in konfirirale v notranjost Italije. V drugem delu prvega tržaškega procesa je bil leta 1931 obsojen na deset let težke ječe, ki jo je prestajal v različnih italijanskih kaznilnicah. Po predčasnem prihodu iz zapora (zaradi amnestije) leta 1935 je bil pod strogim policijskim nadzorstvom. Leta 1940 je bil interniran v koncentracijsko tabo-

rišče, od koder se je leta 1943 vrnil izčrpan in bolan. Po drugi svetovni vojni se je vrnil v učiteljski poklic, si ustvaril družino in služboval na več primorskih podeželskih šolah ter v dijaškem domu v Novi Gorici. Po upokojitvi leta 1964 pa je veliko časa posvetil zbiranju spominskega gradiva za čas protifašističnega odpora na Primorskem in si vztrajno prizadeval za priznanje zaslug organizaciji TIGR.

V knjigi pa je zabeleženega še mnogokaj o času, v katerem je živel in ustvarjal, zlasti seveda o okoliščinah njegovega narodnoobrambnega delovanja in organizacije, ki jo je predstavljal, ter še vedno problematiziranem obravnavanju te organizacije v času socialističnega političnega sistema v Sloveniji in Jugoslaviji.

Knjiga je razdeljena na trinajst osnovnih poglavij. Bralca hitro "povleče" v svojo vsebino. Avtorica zasluži najprej pohvalo zaradi sijajne slovenščine, ki jo še redkokje več srečamo v naših tiskih. Knjigo je vredno prebrati že zaradi njenega občutljivega odnosa do lepe slovenske besede. Nepotrebni tujk ali stavčnih povezav, ki bi bralcu povzročale težave v razumljivosti besedila, skorajda ni. Še naslovi posameznih poglavij (npr. *Planine sončne, ve, moj raj; Za naš boj ni plačila - za nas ne obstaja krivična meja; Viharnik je padel*) in podnaslovi za posamezne dele besedila (npr. *Prisegam, da posvetim svoje moči osvoboditvi Primorske; Ne miruje, prisega obvezuje; Jaz sem bil mlačna voda, Jakob je bil ogenj*) privlačijo z žlahtno sporočilnostjo. V tem oziru je avtorica, ki sicer ni šolana zgodovinarka, lahko za zgled marsikateremu suhoparnemu, preveč "tehnicističnemu" zgodovinopisnemu delu, ki težje najde širši krog bralcev.

Jurij Rosa / dalje